

**SMJERNICE, UPUTE, PREPORUKE I
PRIJEDLOZI AKTIVNOSTI
UČITELJIMA, NASTAVNICIMA I
STRUČNIM SURADNICIMA
U OSNOVNIM I SREDNJIM
ŠKOLAMA ZA OSNAŽIVANJE DJECE
I MLADIH ZA PRAVOVREMENU I
UČINKOVITU REAKCIJU U KRIZNIM
SITUACIJAMA**

MINISTARSTVO ZNANOSTI
I OBRAZOVANJA

AGENCIJA ZA ODGOJ I
OBRAZOVANJE

OŽUJAK 2022.

Rat u Ukrajini treći je krizni događaj u kratko vrijeme kojem su izloženi učenici u našim školama. Mentalno zdravlje učenika u Hrvatskoj je već narušeno nakon početka pandemije i nakon razornih potresa, više su izloženi stresu, anksiozna i depresivna simptomatologija je u porastu. Zastrašujuće fotografije rata u Ukrajini, autentične i lažne snimke i informacije na društvenim mrežama i internetu, strah od trećega svjetskog rata i nuklearnog rata značajno doprinose anksioznosti učenika i negativno utječu na njihovo raspoloženje i obrazovno funkcioniranje. Navedeno može biti osobito izraženo kod učenika koji već imaju teškoće u području mentalnoga

zdravlja i kod onih koji su u obitelji izloženi reakcijama straha svojih roditelja te kod učenika koji su doživjeli i druge traumatske događaje. Zato je iznimno važno razgovarati s učenicima o ratu u Ukrajini te informirati roditelje na koji način razgovarati s djecom. Potrebno je pokazati strpljenje, iskrenost i razumijevanje te učenicima pružati podršku i osjećaj sigurnosti. Rat u Ukrajini ne pogađa samo djecu, izaziva nesigurnost, strah i anksioznost i kod odraslih osoba pa je važno brinuti o sebi i jačati vlastitu psihološku otpornost da bismo mogli pomoći učenicima i roditeljima.

PREPORUKE ZA RAZGOVORE S RODITELJIMA

- Na roditeljskom sastanku razgovarajte s roditeljima i uputite ih na koji način odgovarati na pitanja djece, treba pratiti njihovo emocionalno stanje i imati uvid u izloženost djece zastrašujućim informacijama na društvenim mrežama i internetu. Potaknite da vam se obrate ako su uočili zabrinutost i druge teškoće kod svog djeteta i uputite ih na razgovor sa stručnim suradnikom psihologom. Roditeljski sastanak možete održati zajedno sa stručnim suradnikom.
- Objasnite roditeljima da djeca od jedanaest godina i mlađa djeca nisu sposobna procesuirati vijesti o nasilnim događajima, smatraju da su snimke koje vide neposredna opasnost za njih osobno ili mogu pogrešno smatrati da se to događa u njihovoj zemlji. Osim toga, gledanjem istih događaja na različitim televizijskim programima ili internetskim stranicama mlađa djeca mogu pogrešno zaključiti da se radi o različitim događajima. Uputite roditelje da ne idu u detaljna objašnjenja, tj. da objašnjenja prilagode dobi djeteta i da odgovaraju na njihova pitanja, ne govoreći o onom što ih nisu pitali. Preporučuje se da stručni suradnik psiholog uputi roditelje na koji način razgovarati s djecom različite dobi te s djecom s teškoćama i darovitom djecom.
- Savjetujte im da razgovaraju s djecom o njihovim strahovima umjesto da im kažu da ne trebaju brinuti, objasnite im da je razgovor u stresnim situacijama dokazano učinkovita metoda za smanjenje stresa. Naglasite da izbjegavanje razgovora o ratu u Ukrajini ili umanjivanje djetetovih osjećaja može pojačati strah kod djece.

- Podsjetite roditelje da djeca „čitaju“ njihov govor tijela, ton glasa i izraze lica i tako prepoznaju njihove emocije, a to utječe na emocionalno stanje djece.
- Recite roditeljima da izbjegavaju pretjerane reakcije, neverbalne i verbalne. Primjerice, umjesto riječi užasnut sam, prestravljen sam i sl. mogu reći uznemiren sam, zabrinut sam, i ja se bojim. Važno je ne skrivati svoje osjećaje, ali nakon toga je korisno reći djetetu što će poduzeti da se smire i to primijeniti jer na taj način i njih uče samoregulaciji emocija.
- Uputite ih da pripaze da djeca ne budu izložena uznemirujućim vijestima i snimkama dok oni prate televizijski program ili slušaju radio. Stalni dotok uznemirujućih slika i naslova može dovesti kod djece do osjećaja da je kriza svuda oko nas. Mlađa djeca ne razlikuju između slika na ekranu i vlastite realnosti i mogu vjerovati da su u neposrednoj opasnosti, čak iako se rat događa daleko od njih. Upozorite roditelje da budu oprezni kad s odraslima razgovaraju o ratu u Ukrajini pred djecom. Istaknite važnost praćenja i provjeravanja što starija djeca gledaju na društvenim mrežama i razgovora s njima te smanjenja izloženosti uznemirujućim sadržajima. Starija djeca mogu biti prestrašena zbog onog što vide na društvenim mrežama i bojati se da situacija ne eskalira.
- Potaknite ih da više vremena provode s djecom u razgovorima, šetnji, izletima, igri i sportskim aktivnostima.
- Upozorite roditelje da djeca reagiraju na različite načine. Neka ne pokazuju očigledne znakove uznemirenosti, neka imaju psihosomatske teškoće, noćne more ili probleme s usnivanjem, kod neke djece se javlja strah od odvajanja, neka postaju razdražljiva, pokazuju ljutnju, negativizam i prkos, javljaju se problemi u ponašanju, neka se povlače i tužnog su raspoloženja. Koristilo bi da stručni suradnik psiholog educira roditelje o uobičajenim reakcijama djece različite dobi i načinima pružanja podrške. Često kratko traju i normalne su reakcije na stres, ali u nekim slučajevima je potrebna stručna pomoć.
- Ako dijete ne potiče razgovor na temu rata u Ukrajini, mogu ga pitati zna li gdje se nalazi ta država i je li čulo što se tamo događa i zaključiti je li potrebno razgovarati. Nije dobro forsirati razgovor, važno je pratiti ponašanje i osjećaje djeteta i procijeniti je li potrebno reagirati, osobito ako se radi o mlađem djetetu.

PREPORUKE ZA RAZGOVORE S UČENICIMA

- Razgovor s učenicima potrebno je prilagoditi njihovoj razvojnoj razini. Učenici na različite načine doživljavaju rat u Ukrajini i na različite načine reagiraju. Neki otvoreno pokazuju zabrinutost, tugu, ljutnju i druge emocije. Važno je ne umanjivati njihove emocije. Neka djeca postavljaju pitanja o ratu zbog radoznalosti, a ne straha. Neka nisu zainteresirana ni zabrinuta. Neki učenici su vrlo zabrinuti, ali to ne pokazuju. Važno je pratiti ponašanje učenika, uočiti promjene, surađivati s roditeljima i stručnim suradnicima i pravovremeno reagirati pružanjem podrške.
- Uvjerite učenike da je sve što osjećaju normalno. Pokažite im da ih slušate tako da im posvećujete punu pažnju i podsjetite ih da kad god žele mogu razgovarati s vama ili drugim bliskim osobama u školskom okruženju. Koristite jezik primjeren dobi djeteta.
- Pitajte učenike što ih brine u vezi s ratom, što znaju o tome, što su vidjeli i čuli u medijima i na društvenim mrežama, koja pitanja imaju. Ne trebate znati odgovore na sva pitanja, a neke im možete dati naknadno.
- Pitanja i slušanje odgovora važniji su od pojašnjavanja i uvjeravanja. Važno je čuti dijete, dati mu priliku da kaže što ga brine. Primjerice, ako misli da počinje treći svjetski rat, da bi zaista razumjeli što ga brine, pitajte ga što ga osobito plaši u vezi s tim. Neki se boje nuklearne katastrofe, nestanka ljudske vrste, neki gladi, nestanka struje i grijanja, napada na našu zemlju... Tek nakon što saznamo što ih konkretno muči možemo davati odgovore koji će ih umiriti. Razgovarajte s učenicima čega se boje i kako to utječe na njih. Pitajte ih mogu li s roditeljima razgovarati o tome što vide na internetu ili televiziji. Pomozite im u imenovanju osjećaja i objasnite im da nisu jedini koji se tako osjećaju.
- Nemojte učenicima reći da se smire ili da pretjeruju, da bespotrebno brinu, nemojte umanjivati to što osjećaju ili kritizirati način na koji razmišljaju. Takve reakcije učenik može doživjeti kao odbacivanje njegovih osjećaja i misli, dakle njega kao osobe. Osjećat će se posramljeno i više neće biti sklon otvorenom razgovoru i povjeravanju.
- Slušajte učenike, nemojte ih prebrzo prekinuti ako govore netočne informacije, pustite da sve kažu prije nego što vi počnete govoriti. Pokažite empatiju prema njihovim brigama, čak i ako su neke bezrazložne.
- Ako vas učenik pita hoćemo li svi umrijeti zbog rata razuvjerite ga, ali nađite način da saznate što je čuo i zašto je to pomislio. Ako to saznate, veća je vjerojatnost da ćete ga moći razuvjeriti.
- Ukažite im da odrasli u cijelom svijetu rade na tome da rat prestane.

- Pitajte učenike što žele znati. Adolescenti žele sami donositi zaključke, a ne da im odrasli daju odgovore pa ih usmjerite na pouzdane izvore informacija i nakon toga raspravljajte. S obzirom na to da testiraju granice nemojte se iznenaditi ako iznesu neke kontroverzne ideje. Nemojte ih prekidati, potpitanjima i vođenjem im pomozite da shvate što misle ili osjećaju. Slušanje nije isto što i slaganje.
- Možete reći učenicima da zapisuju ili snimaju misli koje ih brinu i kasnije o njima raspravljajte. Pisanje ili snimanje daje drugu perspektivu, a osim toga brige postaju manje kad ih odložimo.
- Nakon razgovora pazite da dijete ne ode uznemireno. Provjerite razinu anksioznosti opažanjem izraza lica, položaja tijela, tona glasa, načina disanja. Podsjetite ih da brinete i da ste tu da ih saslušate i date im podršku kad god se osjećaju zabrinuto.
- Uvijek ostavite otvorena vrata za daljnju raspravu pitanjima kao što su: Kako se osjećaš u vezi s tim?; Što misliš o tome?; Imaš li pitanja o tome što se događa/dogodilo?
- Potičite učenike da postavljaju pitanja i odgovarajte na njih, nemojte pretpostavljati što ih zanima i brine. Važno je da pojasnite pogrešne zaključke koje dijete ima na smiren i neutralan način. Iako ste i sami zabrinuti zbog situacije, nastojte da to ne bude primjetno.
- Osim konfuzije koju mlađa djeca doživljavaju jer još nemaju vještine koje omogućuju puno razumijevanje onog što se govori i prikazuje u medijima, oni koji koriste društvene mreže izloženi su šokantnim, senzacionalističkim i lažnim informacijama. Popularne platforme, primjerice TikTok i Instagram pune su dezinformacija o ratu u Ukrajini, a učenici ih dijele s prijateljima.
- Točne informacije i činjenice mogu pomoći učenicima ne samo u razuvjeravanju već i u otvaranju rasprava u razrednom odjelu o izvorima informacija i evaluaciji pouzdanosti različitih izvora informacija. Kvalitetna edukacija može smanjiti strah i anksioznost, učenici će se bolje osjećati ako dobiju točne informacije, a ne one s TikToka i Instagrama.
- Usmjerite učenike na pouzdane izvore informacija koji objašnjavaju što, gdje, kada, zašto i tko. Provodite radionice na temu medijske pismenosti (<https://www.medijskapismenost.hr/>). Naučite ih kako prepoznati dezinformacije, objasnite im pojmove teorija zavjere, *clickbait*, medijske manipulacije. Potaknite učenike na raspravu uz vaše vođenje, naglašavajući da rasprava ne smije postati osobna, uputite ih da kažu da se ne slažu s nečijim mišljenjem, a ne s osobom koja ga je iznijela.
- Adolescente pitajte za njihovo mišljenje, ne iznosite vlastito, naglasite da se možda nećete u svemu složiti, da vas zanima njihovo mišljenje. Potaknite ih da potkrijepe svoje mišljenje pouzdanim izvorima informacija. Usmjerite ih na kritičko gledanje na informacije i postavljanje pitanja koja pomažu procjeni njihove točnosti.

- Istražite niz različitih perspektiva razmatrajući različita mišljenja učenika u razrednom odjelu, pokazujući solidarnost s potencijalno marginaliziranim gledištima.
- Važno je učenicima reći da se obični ljudi ne mrze, ratovi završavaju i dolazi do pomirenja. Širite suosjećanje, a ne stigmatu. Konflikti često dovode do predrasuda i diskriminacije, usmjerene protiv države ili nacije. Izbjegavajte korištenje riječi zli, loši ljudi, umjesto toga koristite ratno stanje kao mogućnost da potaknete empatiju, primjerice za obitelji koje su prisiljene napustiti svoje domove i čija djeca će možda postati učenici vaše škole.
- Izbjegavajte okrivljavanje nacije, političkih grupa, države i ideologija, mlađa djeca konkretno misle i generalizirat će takve izjave, a i na starije učenike takve generalizacije imaju negativan utjecaj. Zato naglasite da su događaji izazvale male grupe ljudi ili oni koji donose odluke, a ne veća populacija.
- Nemojte biti zabrinuti ako ne znate odgovor na pitanje učenika, jasno recite da u mnogim situacijama nema jednog točnog odgovora.
- Mlađim učenicima pokažite na karti gdje se nalazi Ukrajina da bi shvatili koliko je udaljena od naše zemlje.
- Obratite osobitu pažnju na podrijetlo učenika, povezanost s Ukrajinom ili Rusijom može izazvati dodatnu anksioznost kod učenika i strah od stigmatizacije.
- Analizirajte narativ mi i oni i na koje se načine uživo i online povećavaju društvene podjele.
- Promptno i učinkovito reagirajte na govor mržnje, pratite pojavljuje li se vršnjačko nasilje.
- Ako ste uočili da je učenik uznemiren porazgovarajte s njim i uputite ga stručnom suradniku.
- Potičite učenike na pronalaženje načina na koje oni mogu pomoći. Time ćete potaknuti jačanje psihološke otpornosti i smanjiti osjećaj bespomoćnosti i gubitka kontrole. Osjećaj da činimo dobro dovodi do osjećaja zadovoljstva i smirenja te pozitivno utječe na samopoštovanje. Učenici mogu osmisliti i provesti različite projekte koji im mogu pomoći da se osjećaju osnaženi, primjerice napisati pismo podrške, osmisliti pjesmu, snimiti video, napraviti plakat ili mural, prikupljati humanitarnu pomoć i dr.

OZRAČJE U UČIONICI

Stvaranje sigurnog okruženja ključno je za uključivanje učenika izbjeglica koji su doživjeli traumu, u razredni odjel. Davanje prioriteta socijalnoj i emocionalnoj sigurnosti podržava školsko ozračje u

kojem se učenici osjećaju dovoljno sigurnima da sudjeluju s međusobnim poštovanjem, produktivnim razgovorima o identitetu i različitosti.

SMJERNICE I STRATEGIJE ZA POZITIVNO OZRAČJE U UČIONICI/RAZREDNOM ODJELU

- Potičite različitosti identiteta i kultura predstavljenih u materijalima, knjigama, multikulturalnim slikama, učeničkim radovima i dekoru.
- Učitelji i nastavnici mogu osigurati da zadaci potiču učenike da istaknu svoj identitet i uče o identitetima svojih kolega iz razreda. Predlaže se čitanje dječjih priča i obrada tekstova koje su napisali različiti autori što može ponuditi utjecaj novih perspektiva učenicima.
- Refleksivni tekstovi u učionici u kombinaciji s neosuđujućim dijalogom, praćenje čitanja s raspravama ili promišljajućim zadacima u pisanom obliku može učiteljima i nastavnicima pružiti snažne informacije o nadama, brigama, snagama i životnim okolnostima njihovih učenika. Ove prakse također otvaraju kanale razumijevanja među učenicima. Uspješni razgovori o pitanjima identiteta često dovode do dubljeg dijaloga o vlastitom porijeklu učenika i iskustvima drugih.
- Slike ostavljaju veliki dojam, posebno na mlađe učenike. Predlaže se promicati toleranciju i inkluzivnost prikazujući slike djece iz različitih kultura na svojim dostupnim mjestima u učionici i cjelokupnom školskom prostoru uvažavajući različitosti u rasi, kulturi, spolu i sposobnostima.
- Obilježavanje značajnih dana za manjinske skupine prikladan je način za uvođenje još više uključenosti u svoju učionicu.
- Korištenjem vještine slušanja učitelji mogu izgraditi zajednicu različitosti tako što će svoje učionice usmjeriti na učenike, u kojima se svaki glas i mišljenje koje se pojavljuje, čuje i poštuje. Ništa nije tako snažno kao slušanje priča drugih ljudi.
- Stvaranje inkluzivne učionice zahtijeva uvažavanje različitih kulturnih i komunikacijskih stilova, rodnih razlika, jezičnih potreba i želju za suprotstavljanjem stereotipima i poticanjem dijaloga.
- Otvorenost za nove ideje i kolektivno učenje zahtijeva od učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i učenika vježbanje specifičnih vještina:
- aktivnog slušanja osjećaja i iskustava onoga što drugi govore,
- poštovanja integriteta drugih, uvjerenja da oni imaju pravo na svoje mišljenje (čak i kada se razlikuje od našeg),

- povjerenja i izgradnje sigurnog prostora za istraživanje novih ideja kroz trenutke kada komentari ili reakcije (obično nenamjerne) uzrokuju uznemirenost ili nelagodu koji mogu nastati kada se govori o pitanjima nepravde i ugnjetavanja.
- Upravljanje ponašanjem temeljeno na vrijednostima važno je za kulturu učionice: Kako se učenici potiču na ophođenje jedni prema drugima? Što se događa kada donose loše odluke ili predstavljaju izazove u ponašanju? Što oblikuje interakciju učenika i nastavnika? Što se događa kada dođe do sukoba?

AKTIVNOSTI ZA RAD S UČENICIMA

Aktivnost: DUGA EMOCIJA

Neki ljudi vjeruju da duga predstavlja nadu. Kada dođe do katastrofe, ljudi reaguju na različite načine i imaju mnogo različitih vrsta osjećaja, dok traže znakove nade. Predložite učenicima da nacrtaju dugu sa

šest boja. Odaberite drugu boju za svaku od sljedećih emocija i napišite zbog čega ste se tako osjećali tijekom ovog teškog vremena.

Osjećao/la sam se ljutito kada...

Osjećao/la sam se uzbuđeno kada...

Osjećao/la sam se sretno kad...

Bio/la sam tužan/na kad...

Osjećao/la sam se uplašeno kada...

Osjećao/la sam nadu kada..

Aktivnost: STVARAMO PRIČU

Učenicima se podijeli list papira za vježbu „stvaramo priče na temelju zadanih riječi“. Zadane riječi učenici moraju koristiti, a dodatno ih povezuju s drugim vrstama riječi koje znaju (imenice, glagole, pridjeve, brojeve, prijedloge, veznike). Učenici mogu raditi podijeljeni u nekoliko podskupina kojima su zadane različite riječi. Voditelj

može demonstrirati primjer asocijativne priče koju je sam napisao. Primjer: sunce, prijatelj, čamac, oluja, strah.

Predviđeno vrijeme može biti koliko riječi, toliko minuta, a nakon isteka vremena nekoliko učenika pročitaju napisane priče.

Aktivnost: STVARANJE UGOĐAJA I BLISKOSTI

Poznato je da je zajedničko grupno pjevanje i plesanje izraz bliskosti i da se svi dobro osjećaju. Učenici zajedno pjevaju i

plešu i izmišljaju pokrete kao što su spajanje ruku i/ili kretanje istim koracima.

Aktivnost: ONO ŠTO CIJENIM KOD DRUGIH

Učenici zalijepe komad praznog papira na leđa. Zatim svaki učenik, s olovkom u ruci, obilazi ostale učenike u učionici i na papiru zalijepljenom na leđa drugima piše osobine koje cijeni ili kojima se divi. Učenike se usmjeri na pisanje pozitivnih osobina. Ova aktivnost, prikladna za sve dobne skupine,

pomaže učenicima koji se osjećaju usamljeno, jer su sramežljivi ili imaju problema u druženju, u stjecanju povjerenja u sebe i samopoštovanja, jer percipiraju da drugi primjećuju njihovu prisutnost i da ih cijene.

Aktivnost: REAKCIJA NA FRUSTRACIJU

Svaki učenik dobije list papira i zadatak da se prisjeti neke situacije/događaja u kojoj nisu dobili što su htjeli i željeli. Mogu tekst dopuniti simbolima, crtežima i grafičkim prikazom po izboru. Ubacuju svoje listove u pripremljenu kutiju, a nakon toga svaki učenik odabire jedan list i čita sadržaj. Voditelj vodi razgovor pitanjima: Kako se osjećamo kada se nađemo u situaciji da ne dobijemo ono što želimo? Šta radimo tada? Je li vaša reakcija opravdana? Postoje li

situacije u životu kada nam se nešto ne sviđa, ali ipak znamo da to moramo uraditi? Koje su to situacije? Nakon razgovora voditelj poziva učenike da zamisle sebe i okolinu u predočenoj situaciji, u kojoj su svi zadovoljni (posebno oni). Učenici će razmisliti o promjeni svoga ponašanja i podijeliti s roditeljima, prijateljima ili učiteljicom svoju frustraciju da bi saznali što oni misle o tome.

Aktivnost: EMPATIJA PREMA IZBJEGLICAMA

Briga je primarna vrijednost tolerantnog društva, a pretpostavlja razvijenu empatiju. Igranje uloga je korisna pedagoška radionica u kojoj su učenici u poziciji stavljanja u tuđe uloge. Djeci izbjeglicama koji strahuju od budućnosti jer su iznenada iskorijenjena iz svoje okoline i nemaju osjećaj sigurnosti niti uobičajene podrške svojih roditelja, koji su i sami traumatizirani, posebno je potreban

empatičan prijem u školama. Predstavi se situacija na temu izbjeglica kako bi učenicima omogućili da igraju uloge u grupama. Voditelj će ograničiti vrijeme. Situacije voditelj može ispisati na karticama i pojedina skupina izvlači karticu, čita je i svakom članu dodjeljuje ulogu i aktivnosti. Prije nastupa učenici moraju dramatizirati situaciju i spontano iznijeti rješenja.

Aktivnost: SLIČNI, A DRUGAČJI

Voditeljica daje svakom učeniku list papira. Neka zatvore oči. Upućuje ih da presaviju papir na pola i opet na pola. Onda bi trebalo formirati trokut s presavijenim papirom. Nakon toga upućuje ih da otrgnu papir u donjem desnom kutu. Slijedi uputa – Otvorite oči i razvijte papir. Radovi će

izgledati drugačije. To pokazuje koliko smo slični, a koliko drugačiji. Naša percepcija i razumijevanje istih informacija može biti drugačija. Postavlja pitanja: Kako to utječe na našu grupu? Što ste naučili iz ove aktivnosti?

Aktivnost: STEREOTIPI I PREDRASUDE

Voditelj odabire jednu osobu koja će postati predstavnik manjinske skupine. Učenici počinju pričati viceve i anegdote o skupini na temelju negativnih stereotipa i predrasuda. Svaka anegdota je popraćena 'jednim potezom' voditelja, stavlja primjerice naljepnicu preko učenika 'manjine', stavljajući ga tako unutar mreže predrasuda, sve dok ga učenici ne zatvore tako da se ne može pomaknuti ili otvoriti usta, uhvaćen u mrežu predrasuda. Nakon

aktivnosti, voditelj pita 'manjinu' kako se osjeća u ovoj situaciji, a zatim ostale učenike: 'Kako ste se osjećali? Želite li igrati ovu ulogu?' Povede se razgovor o utjecaju stereotipa i predrasuda na ljude i društvo. Završna aktivnost je oslobađanje učenika „manjine“ na način da voditelj zatraži od ostalih učenika da kažu nešto pozitivno i upute neku poruku ljubavi i razumijevanja, a svaka poruka skida jednu etiketu.

Aktivnost: POKAŽI ŠTO ZNAŠ

Učenici će koristiti svoju maštu kako bi stvorili ozračje podrške, pozitivne odnose i međusobno razumijevanje. Voditelj zadaje zadatak sastavljanja pjesme od pet stihova koje, prema točnoj uputi, odgovaraju zadanoj temi. Zadana tema može biti: Tolerancija prema različitosti, Prijateljstvo, Moj razred i sl. Nakon zadatka učenici čitaju uratke.

1. stih – riječ (imenica) kojom opisujemo temu
2. stih – dvije riječi (pridjevi) koje opisuju imenicu iz prvog stiha
3. stih – tri riječi (glagoli ili glagolske imenice)
4. stih – četiri ili više riječi koje izražavaju osjećaje ili misao u vezi s temom (rečenica)
5. stih – jedna riječ kojom ponovno sažimamo bit teme

Aktivnost: GRADITELJI SOLIDARNOSTI

Nakon stvorene kohezije i poticajne atmosfere voditelj podijeli učenike u četiri skupine. Svaka skupina izvlači pripremljenu fotografiju jedne prijetnje u kuverti (predloženi su: posljedice rata, izbjeglice, potres, pandemija), na temelju kojih slažu priču o prikazanoj katastrofi i iznose ideje na koji bi način mogli pridonijeti ublažavanju njenih posljedica. Voditelj daje

učenicima upute za rad na temelju odabranih fotografija koristeći pitanja:

Predvidite što će se dogoditi ako... Opišite svojim riječima... Kako bi objasnili...?

Što mislite da se dogodilo sljedeće? Što misliš, tko...? Što je glavna ideja?

Objasnite zašto... Što bi se promijenilo ako...?

Aktivnost: VJEŽBA SMIRIVANJA – pet osjetila

Voditelj učenike provede kroz pet osjetila. Ovo je tehnika smirivanja koja može pomoći u prevladavanju teške ili stresne situacije.

Daje uputu da za početak svi duboko udahnu.

5 – POGLEDAJTE: Pogledajte oko sebe 5 stvari koje možete vidjeti i izgovorite ih naglas. Na primjer, mogli biste reći, vidim računalo, vidim šalicu, vidim okvir slike.

4 – OSJEĆAJTE: Obratite pažnju na svoje tijelo i razmislite o 4 stvari koje možete osjetiti i izgovorite ih naglas. Na primjer, mogli biste reći, osjećam da su mi stopala

topla u čarapama, osjećam kosu na zatiljku ili jastuk na kojem sjedim.

3 – SLUŠAJTE: Slušajte 3 zvuka. To može biti zvuk prometa vani, zvuk tipkanja ili zvuk u trbuhu. Izgovorite tri stvari naglas.

2 – MIRIŠITE: Recite dvije stvari koje možete osjetiti. Ako vam je dopušteno, u redu je premjestiti se na drugo mjesto i nešto pomirisati. Ako trenutno ne osjećate ništa ili se ne možete pomaknuti, navedite svoja 2 omiljena mirisa.

1 – KUŠAJTE: Recite jednu stvar koju možete kušati. To može biti pasta za pranje zuba ili žvakaća guma...Ako ne možete ništa okusiti, onda recite ono što volite.

Aktivnost: ŠALJEM TI... ŽELIM TI... DARUJEM TI...

Voditelj poziva učenike da stanu u krug. U ruci drži klupko vune (početak niti potrebno je držati čvrsto, a preostalo klupko baciti izabranom učeniku. Tijekom vježbe potrebno je glasno imenovati učenika i reći mu „što mu želiš!“ ili „osjećam da je netko brižan prema meni kada“...

Na primjer: Mirna, šaljem ti želju da budeš uspješna na testu iz matematike; Toni, darujem ti osmijeh odobrenja za...

Vježba završava „paučinom povezanosti“, kada su svi učenici isprepleteni mrežom dobrih želja.

POPIS POVEZNICA NA PUBLIKACIJE I PRIRUČNIKE ZA UČITELJE/NASTAVNIKE I STRUČNE SURADNIKE

Forum za slobodu odgoja

<https://fso.hr/wp-content/uploads/2022/02/2022-Kako-s-djecom-i-mladima-razgovarati.pdf>

MZO

<https://mzo.gov.hr/UserDocImages//dokumenti/Obrazovanje/Azilanti//Program%20Oucenja%20hrvatskoga%20jezika%20povijesti%20i%20kulture%20za%20azilante%20i%20strance%20-%20radi%20ukljucivanja%20u%20hrvatsko%20drustvo.pdf>

UNICEF

<https://www.unicef.org/bih/izvje%C5%A1taji/priru%C4%8Dnik-za-uklju%C4%8Divanje-djece-izbjeglica-tra%C5%BEitelja-azila-i-migranata-u-odgojno>

AZOO

<https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/datoteke/inojezicni-ucenik-web-1536878529.pdf>

Udruga za rad s mladima

<https://breza.hr/wp-content/uploads/2020/02/HRV-Prirucnik-za-nastavnike-i-edukatore.pdf>

Centra za mirovna studije

https://www.cms.hr/system/publication/pdf/86/to_je_interkulturno_obrazovanje.pdf

ULJPPNM

<https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Integracija%20dr%C5%BEavljana%20tre%C4%87ih%20zemalja%20%E2%80%93%20priru%C4%8Dnik%20za%20predstavnike%20jedinica%20lokalne%20samouprave.pdf>

Integracija i ljudska prava priručnik za edukatore

<https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Integracija%20i%20ljudska%20prava%20%E2%80%93%20priru%C4%8Dnik%20za%20edukatore%20.pdf>

Osnaživanje školskih stručnih suradnika i nastavnika za kvalitetniju integraciju učenika izbjeglica putem socijalne akcije u zajednici

<https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Osna%C5%BEivanje%20%C5%A1kolskih%20stru%C4%8Dnih%20suradnika%20i%20nastavnika%20za%20kvalitetniju%20integraciju%20u%C4%8Denika%20izbjeglica%20putem%20socijalne%20akcije%20u%20zajednici.pdf>

Portal za razvoj medijske pismenost roditelja i djece

<https://www.medijskapismenost.hr/>

Centar za djecu, mlade i obitelj Modus

<https://www.irh.hr/po-kategorijama-sa-sazetkom/brosure/40-djeca-izbjeglice-u-skolama/file>